

8. Učební činnosti žáka (studenta)

Mgr. Jiří Sliacky, Ph.D.

Katedra pedagogiky sportu

Motivace žáka k učení

- Maslowova pyramida potřeb (fyziologické potřeby, potřeby bezpečí, sociální potřeby, potřeby uznání, potřeby sebeaktualizace)
- vnitřní a vnější motivace (výkonová, sociální motivace)
- činitelé působící na motivaci k učení
 - novost situace
 - činnost a uspokojení z ní
 - úspěch
 - pozitivní sociální momenty
 - souvislost nové situace s předchozí zkušeností, zájmy
 - souvislost nové situace s životní perspektivou

(Fialová, 2010, s. 62 – 63)

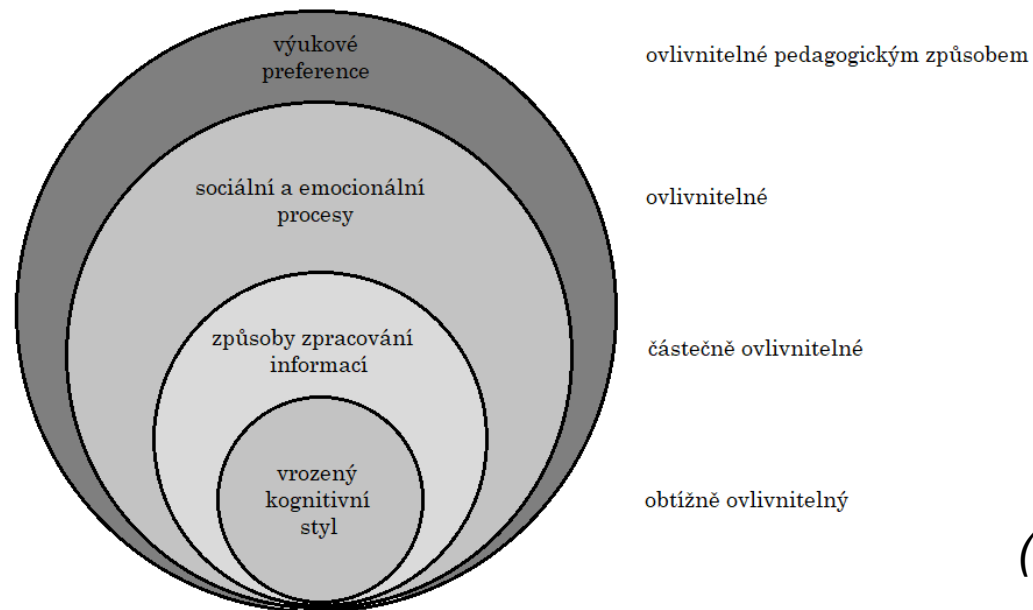
Demotivující činitele a výchovné problémy

- mezi nejvýznamnější demotivující činitele patří
 - autokratický styl vyučování a výchovy
 - rigidita, strnulost
 - nepropojování naučeného s praktickým využitím poznatků
 - absence aktivizačních metod z důvodu zahlcení informacemi
 - důraz na klasifikaci, srovnávání s nejlepšími žáky
- činitele, působící na vznik výchovných problémů můžeme rozlišit na vnitřní a vnější
- vnitřní činitele
 - genetické dispozice
 - oslabení nebo porucha CNS
 - nižší úroveň inteligence
- vnější činitele
 - rodina
 - školní a třídní klima
 - vrstevnické prostředí a skupiny
 - společenská atmosféra, masmédiá

(Fialová, 2010, s. 65 – 67)

Styly učení

- z hlediska řízení učebního procesu jde o možná nejdůležitější charakteristiku žáka
- kognitivní styly lze charakterizovat jako způsoby, jimiž lidé vnímají, zapamatovávají si informace, myslí, řeší problémy, rozhodují se

(Škoda, Doulík, 2011, s. 47)

Styly učení

Svébytné postupy při učení, které:

- vznikají na vrozeném základě,
- mají charakter metastrategie učení,
- žák uplatňuje v určitém období života (věkem se mohou měnit),
- částečně závisejí na učivu a tedy i na učebním předmětu,
- vedou k výsledkům určitého typu (např. k zapamatování poznatků nebo k jejich porozumění),
- se rozvíjejí spolupůsobením vnějších podmínek (vlivů), dají se do určité míry ovlivňovat a měnit.

(Škoda, Doulík, 2011, s. 46)

Klasifikace učebních stylů

- podle preferovaných smyslových podnětů
 - vizuální typ
 - auditivní typ
 - haptický (kinestetický) typ
 - slovně-pojmový typ
- podle motivace a záměru
 - povrchový styl učení
 - hloubkový styl učení
 - utilitaristický (pragmatický, strategický) styl učení
- ...

(Škoda, Doulík, 2011, s. 48 – 54)

Klasifikace učení z pohledu TV

- učení poznatkům (dominantními výsledky jsou vědomosti a poznatky – pravidla her, postup rozcvičení...)
- učení senzomotorickým činností (tzv. motorické učení, dominantními výsledky jsou dovednosti, činnosti, návyky...)
- učení intelektuálním činností (dominantními výsledky jsou rozumové operace, algoritmy myšlení – taktické postupy...)
- učení sociálnímu chování (dominantními výsledky jsou osvojené a interiorizované motivy, postoje, sociální interakce, sociální normy, sociální role...)

(Rychtecký, Fialová, 1998, s. 61 – 62)

Motorické učení

- déletrvající změna v pohybovém chování, získaná jako výsledek praxe nebo zkušenosti a zapamatovaná (uchovaná v paměti)
- motorické učení zahrnuje složku kognitivní, emotivní a volní
- na pohybové dovednosti tak nelze pohlížet jen jako na pouhý pohybový akt (záměrnou svalovou aktivitu), ale jako na ucelený psychomotorický systém
- dominantním výsledkem motorického učení jsou pohybové dovednosti či pohybové činnosti (různé pohybové dovednosti spojené v pohybový komplex – plavání , lyžování...)

Pohybové dovednosti

- učením získaný předpoklad pro správné vykonávání nějaké pohybové činnosti
- členění pohybových dovedností existuje tolik, kolik je možné stanovit třídících kritérií (uzavřené a otevřené, hrubé a jemné, známé a neznámé, diskrétní a sériové a kontinuální...)

Druhy motorického učení

1. Imitační učení (cvič podle mě!)
 - důležité je správné předvedení dovednosti, fixace probíhá opakováním a opětovným předvedením
 - nácvik probíhá obvykle komplexním postupem
 - vhodný na začátku nácviku dovednosti s jednoduchou časoprostorovou strukturou, u žáků mladší věkové kategorie
2. Instrukční učení (cvič podle slovního návodu!)
 - kromě popisu provedení dovednosti může obsahovat i návod postupu nácviku
 - aplikace u obtížnějších pohybových struktur, nacvičovaných analyticko-syntetickým postupem
 - vhodný u zkušenějších cvičících (děti cca. od 10 let, až se začne rozvíjet abstraktní myšlení)
3. Zpětnovazební učení (uč se ze svých chyb!)
 - princip pokus omyl a vzhled do nacvičované dovednosti
 - na základě zpětné vazby žák provádí korekce v nacvičované dovednosti
 - nositelem zpětné vazby může být učitel, dojem žáka, jiný žák, video...

Druhy motorického učení

4. Problémové učení (hledej sám řešení úkolu!)

- vyžaduje samostatnost a tvořivost, uplatnit tak lze spíše ve vyšších fázích motorického učení
- nejedná se o hledání cestou pokus omyl, cvičící provádí nejprve analýzu zadání, následně formuluje hypotézu, tedy předpoklad řešení, který ověří a hypotézu tak potvrdí či vyvrátí
- vhodné např. pro hledání dostupných rezerv v technice cvičení, vhodné taktiky řešení herních situací...

5. Ideomotorické učení (učení v představách!)

- jeho teoretická podstata spočívá v efektu, že kinestetické buňky v CNS lze dráždit nejen pohybem samotným, ale i představou tohoto pohybu
- kinestetické buňky CNS jsou schopny se (oboustranně) spojit s buňkami motorickými
- nenahrazuje sice samotný pohybový nácvik, ale vhodně jej doplňuje a zefektivňuje

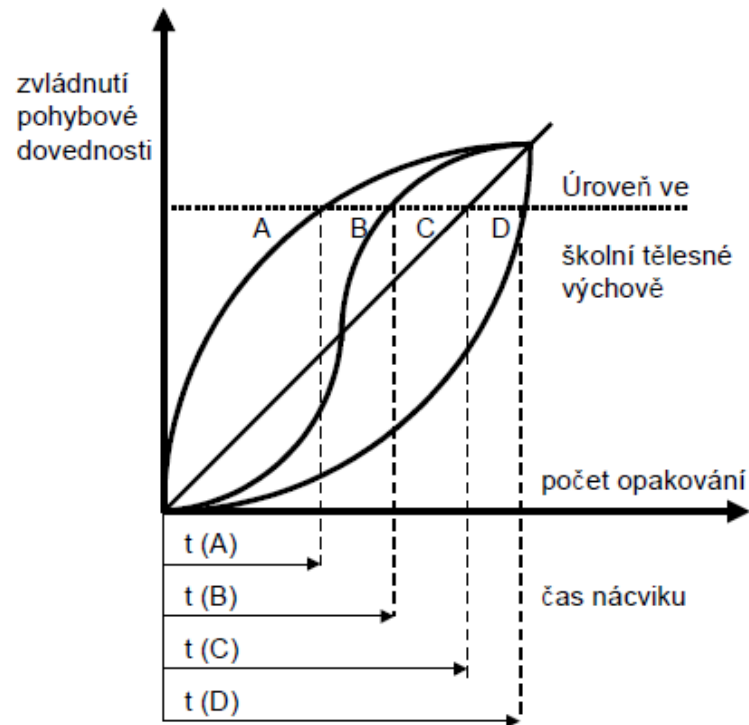
(Rychtecký, Fialová, 1998, s. 68 – 71)

Průběh osvojování pohybových dovedností

- pro učitele TV je důležité nejen znát obecné poznatky o motorickém učení, ale dokázat je následně aplikovat v rozmanitých podmínkách vzdělávacího procesu TV
- progres nácviku pohybové dovednosti není vždy lineární, ale závisí na vnějších (podmínky, metody...) a vnitřních (schopnosti žáka, zdravotní stav...) faktorech procesu
- vztah mezi dobou nácviku a úrovní zvládnutí pohybové dovednosti popisují tzv. **křivky učení**
- situaci, kdy v průběhu nácviku nedochází po určité době k žádné změně v úrovni zvládnutí dovednosti, nazýváme **plató efekt**

Průběh osvojování pohybových dovedností

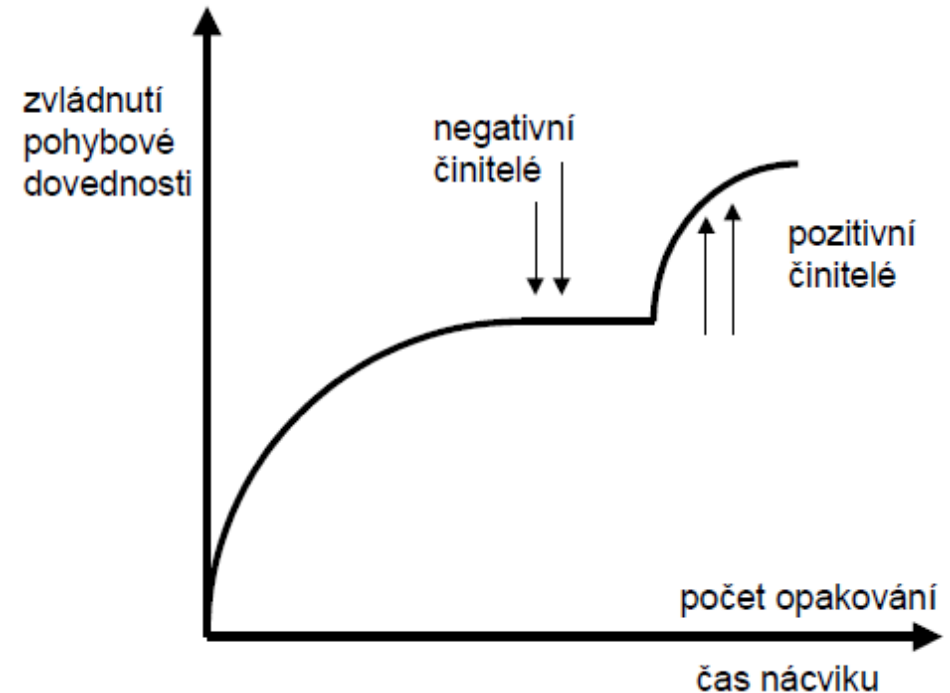
Typizované křivky učení

Křivky učení

- A - negativně akcelerující
- B - pozitivně i negativně akcelerující
- C - lineárního progresu
- D - pozitivně akcelerující

Plató efekt

(Rychtecký, Fialová, 1998, s. 72)

Činitelé motorického učení v TV

- motivace (potřeby, incentivy)
- schopnosti (kondiční, koordinační, intelektové, sociální)
- cíl vyučování
- stimulace (emoce a jejich aktivační úroveň, volní procesy)
- percepce pohybové dovednosti (poznávací procesy, procesy zpracování informací a podnětů a jejich vyhodnocování – diskriminace, diferenciacce, generalizace, asimilace)
- motorická reakce, její regulace a korekce (vnější a vnitřní regulace, vnější a vnitřní zpětná vazba)
- zpevnování, retence (posilování pozitivních reakcí, vedoucích ke správnému výsledku, potlačování reakcí negativních, křivka zapomínání)
- integrace a transfer (prostor pro začleňování dílčích dovedností do širších pohybových struktur, efekt praxe v jedné dovednosti na výkonnost či progres učení dovednosti jiné, opakem transferu je interference)

Fáze motorického učení

1. **fáze – IRADIACE** (seznámení s pohybovou dovedností, vysoká mentální aktivita, nekoordinovanost a řada souhybů, do pohybu je zapojeno mnoho svalových skupin, generalizace)
2. **fáze – KONCENTRACE** (fáze nácviku a opakování, souhyby postupně mizí, pohyb je mnohem více cílený, ale obvykle ještě strnulý, nevyvážený, energeticky náročnější, střední mentální aktivita, diferenciací, počáteční novost nácviku odeznívá, nácvik má monotónní charakter)
3. **fáze – STABILIZACE** (zdokonalování dovednosti, začleňování dílčích dovedností do pohybových soustav, obměňování vnitřních a vnějších podmínek učení, pohyb je plynulý a ekonomický, pro další progres je nutné rozvíjet i pohybové schopnosti, nízká mentální aktivita, automatizace)
4. **fáze – TVOŘIVÁ ASOCIACE** (fáze především otevřených dovedností, vysoká mentální aktivita, tvořivost v aplikaci dovedností do určitého osobního stylu)

Shrnutí fází motorického učení

Fáze	Znaky	Úroveň	Vnější projev	CNS	Mentální aktivita
1.	Počáteční seznámení, instrukce, motivace	Nízká	Generalizace	Iradiace	Vysoká
2.	Zpevnění, zpětná aferentace, slovní kontrola	Střední	Diferenciace	Koncentrace	Střední
3.	Zdokonalování, retence, koordinace	Vysoká	Automatizace	Stabilizace	Nízká
4.	Transfér, integrace, anticipace, výkon	Mistrovská	Tvořivá koordinace	Tvořivá asociace	Vysoká

(Rychtecký, Fialová, 1998, s. 85)

Sebehodnocení žáka (studenta) v TV

- proces, při němž sám žák (student) rozpozná, zda dosáhl stanoveného cíle a co mu k tomu pomohlo
- reflexe kvality vlastní práce, identifikace svých silných a slabých stránek
- nositelem hodnotící aktivity je žák (student), učitel nabízí žákovi (studentovi) hodnotící kritéria
- žákova (studentova) reflexe má vést k metareflexi – žák (student) odhalí nejen kde chybu udělal, ale i proč k chybě došlo
- učitelova metareflexe – sleduje myšlenkové pochody žáka (studenta), chápe proč žák (student) chyboval a umí mu poradit jak v učebním činnosti postupovat dále
- cílem sebehodnocení tedy není jen „jak svoji práci hodnotím“, ale také „proč ji takto hodnotím“
- proto by mělo být sebehodnocení systematickou a plánovanou činností, která bude běžnou součástí vzdělávání

(Starý, Laufková, 2016, s. 34 – 35)

Použité zdroje

FIALOVÁ, Ludmila. *Aktuální témata didaktiky: školní tělesná výchova*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1854-8.

RYCHTECKÝ, Antonín a Ludmila FIALOVÁ. *Didaktika školní tělesné výchovy*. 2. přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-659-7.

STARÝ, Karel a Veronika LAUFKOVÁ. *Formativní hodnocení ve výuce*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1001-6.

ŠKODA, Jiří a Pavel DOULÍK. *Psychodidaktika: metody efektivního a smysluplného učení a vyučování*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3341-8.